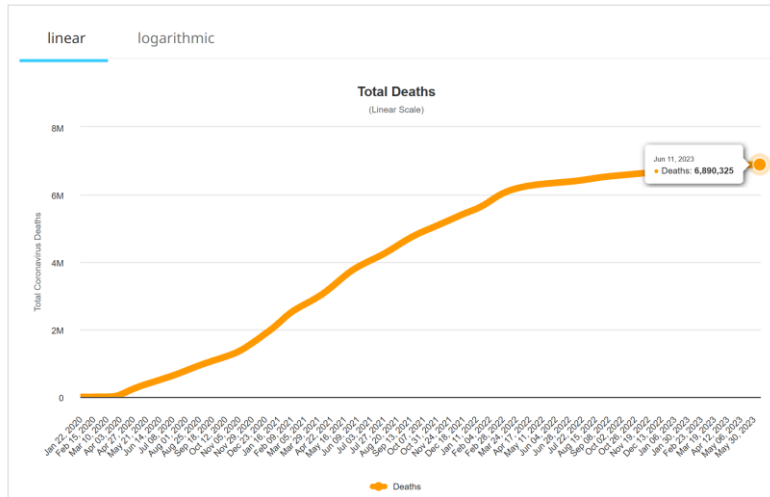

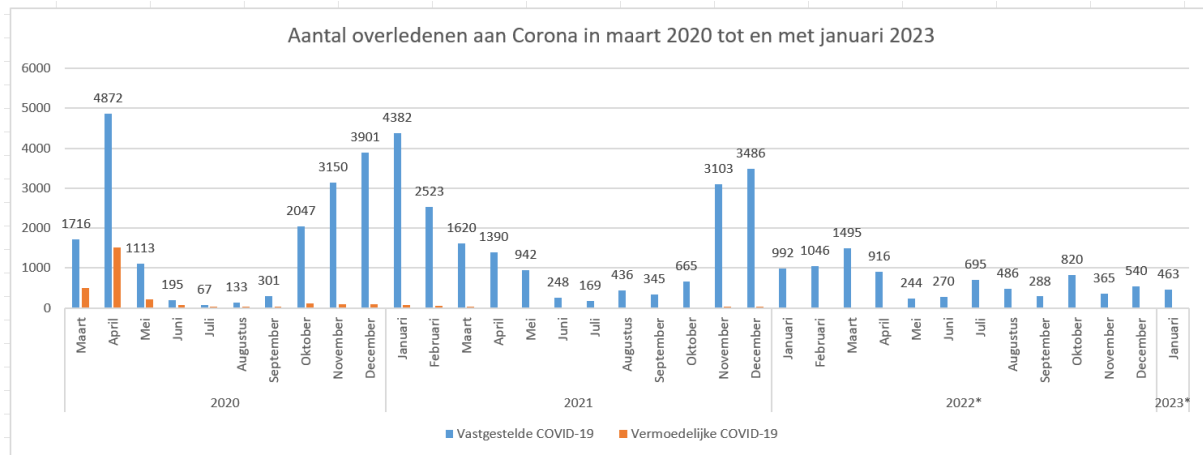
1 Pandemieën en ziektes

Pandemieën, epidemieën en endemieën zijn zo oud als de mens. Zij zijn er altijd al geweest en hebben altijd geleid tot doden. Net als nu met de Corona ziekte (COVID-19). Tot juni 2023 heeft Corona geleid tot bijna 7 miljoen doden wereldwijd, zoals je in onderstaande grafiek kunt zien.

Bron: <https://www.worldometers.info/coronavirus/worldwide-graphs/#total-cases>

In Nederland zijn in de periode maart 2020 t/m januari 2023 45.424 mensen overleden aan Corona. Tellen wij daarbij de mensen die vermoedelijk aan Corona zijn overleden, dan komen wij op 48.489 mensen.

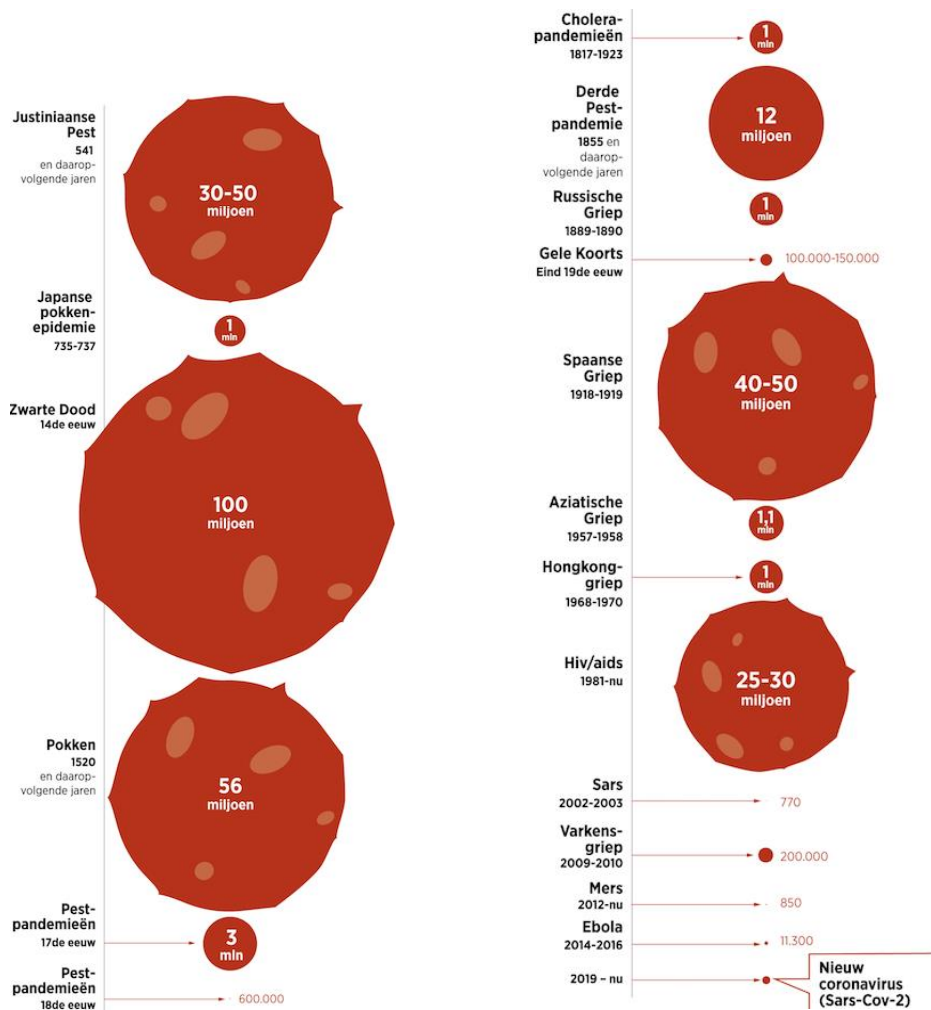

Bron: <https://www.cbs.nl/-/media/excel/2023/21/doodsoorzaken-2020-januari-2023.xlsx>

Opdracht

- Wat is het verschil tussen een pandemie, epidemie en een endemie?
- Is de Corona nu een pandemie, epidemie of een endemie en waarom?
- Wat heb je gemerkt van de corona crisis:
  - Voor jezelf (spelen, schoolgaan, clubs)
  - Familie
  - Werk van je ouder(s)?
  - Ziekte/huisarts/ziekenhuis

Welke pandemieën kwamen voor?¹

Ziekte en gezondheidszorg tijdens het leven van Aaltje

In de eerste helft van de 19^e eeuw (1800-1850) was de gezondheidszorg niet te vergelijken met wat wij nu kennen. Huisartsen waren er nog niet. Ziekenhuizen (werden vroeger gasthuizen genoemd) en apotheken waren alleen in grote steden en dan nog maar mondjesmaat.

Tot het midden van de 19de eeuw had je vooral kwakzalvers. Zij verkochten aan goedgegelovige mensen poeders, zalfjes en drankjes tegen allerlei kwalen. Daarnaast had je dokters en heelmeesters die beter waren dan kwakzalvers, maar die voor gewone mensen niet te betalen waren. Een ziektekostenverzekering bestond in die tijd nog niet.

Veel ziektes zoals cholera tyfus, tbc en scheurbuik hadden te maken met slechte voeding, gebrekkige hygiëne en afwezigheid van schoon water en riolering. Ziektes werden verspreid door handel en oorlogen, mensen kwamen daardoor met elkaar in contact en brachten ziektes over.

Sanitaire voorziening, zoals toiletten, schoon drinkwater was er in de tijd van Aaltje nog niet. Het was toen heel normaal dat de mens, als hij aandrang voelde, plaste en poepte op de plek waar hij zich bevond. Dat kon zijn in het bos of op het land, maar ook in de straat of onder het raam, soms zelfs in huis.

Doordat de hygiëne slecht was, kwamen besmettelijke ziektes meer in de stad voor dan op het platteland.

¹ Bron: Dagblad Trouw 8 april 2020

Kennis van ziektes en hoe te behandelen was er nauwelijks. Zie hieronder een voorbeeld van een recept uit het boek 'Troost der armen'. Het zal duidelijk zijn dat dit niet werkte.

“Neemt eene pinte olijfolie, eenen pot roose water, eenen vierendeel mannekensnoten Muscaten, die geraspt, voor eenen stuijver wit suijcker-candys gestampt, dat 't saemen geroert. Hiervan moet men nemen 's morgens ten agt uren een dobbel wijnglas ende zo het niet op en houdt, neemt 's avonds ten vier uren nog een dobbel wijnglas, ende nog niet geneezen sijnde, mogt contiuneren: maer ordinaris het en sal soo lang niet duren.”

Pas na 1865 is er sprake van huisartsen of algemene artsen. Sinds 1865 bestond de wet op de uitoefening van de geneeskunde en moest iedere arts aan de universiteit zijn opgeleid.

Na 1850 nam ook de kennis van ziektes en behandelingen toe. Zo werd er in die tijd een vaccin tegen pokken ontwikkeld. Dat vaccin voorkwam dat men met pokken werd besmet. Ook werd er langzamerhand vooral in steden riolering aangelegd, woningen verbeterd en schoon drinkwater geregeld. Door al die maatregelen nam de sterfte ten gevolge van ziektes af en werden mensen gemiddeld ouder.

Opdracht:

Bij deze opdracht moet je voor de eerste vier vragen met je ouders(s) overleggen:

- a. Tegen welke ziektes heb je vaccinaties gehad?
- b. Hoe ben je tegen kosten van ziekte verzekerd?
- c. Wie is je huisarts?
- d. Wanneer ben je voor het laatst bij je huisarts geweest?
- e. Hoeveel huisartsen zijn er in de gemeente waar je woont?
- f. Hoeveel ziekenhuizen zijn er in de provincie Groningen?
- g. Wat is een consultatiebureau?

Levensverwachting rond 1850

Aaltje leefde van 1786 tot 1853, zij werd dus 67 jaar. Dat is voor die tijd (halverwege 19de eeuw) best oud. Dat kun je zien in onderstaand overzicht.

Geslacht	Mannen	Mannen	Vrouwen	Vrouwen
Leeftijd (op 31 december)	65 jaar	80 jaar	65 jaar	80 jaar
1850	12,46	5,44	13,13	5,73
1860	13,03	5,3	13,49	5,6
1870	13,41	6,08	14,07	6,48
1880	14,33	6,48	15,38	6,99
1890	14,68	6,55	16,88	7,59
1900	14,11	6,52	18,04	8,42
1910	14,22	6,6	19,14	8,69

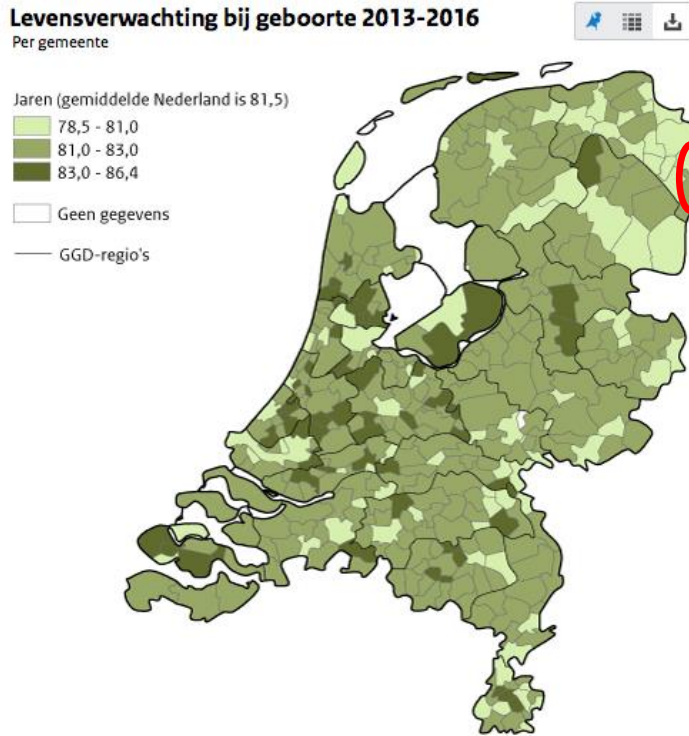
Bron: CBS

Kijk in de regel waar 1850 voor staat, naar het gele gedeelte. Vrouwen die op 31 december 1850 nog in leven zijn, zijn geboren in 1785 (1850-65). Aaltje werd een jaar later in 1786 geboren. Die 13,13 die er staat, betekent dat van de groep vrouwen die in 1785 geboren is, er op 31 december 1850 nog 13,13% van in leven is. Aaltje behoorde tot die groep, dus voor die tijd eigenlijk best oud. Slechts 5,73% van die vrouwen bereikte de leeftijd van 80.

Rond 1850 was de gemiddelde leeftijd bij mannen 38,3 jaar en bij vrouwen 47,9 jaar. Dat die leeftijd zo laag was, heeft te maken met de grote kindersterfte. Zeker in hun eerste levensjaar stierven veel kinderen.

Levensverwachting nu

De levensverwachting is nu veel beter. Kijk maar naar onderstaande kaart². Als je in de periode 2013 -2016 geboren bent, kun je tussen de 78,5 en 86,4 jaar oud worden. Dat hangt onder andere af van de regio waar je woont. De leeftijden die hier genoemd worden zijn gemiddelden. Er zijn mensen die jonger zijn als ze sterven en er zijn er die ouder worden. De gemeente Westerwolde (op de kaart nog weergegeven als Bellingwedde en Vlagtwedde) is rood omcirkeld.

Opdracht

- Kijk nog eens naar de gemiddelde leeftijd van mannen en vrouwen van rond 1850. Vergelijk dat eens met de gemiddelde leeftijd die jij zou kunnen bereiken. Hoeveel jaar ouder kun jij dan worden?
- Noem eens vijf oorzaken waarom de gemiddelde leeftijd nu zoveel hoger is dan rond 1850.

² Bron: <https://www.volksgezondheidenzorg.info>